

דף קטו.

עין משפט א.

או"ח סימן תעה פעיף ב

ב. ו. אם אין לו שאר ירקות לטיבול ראשון אלא מרור בלבד, יברך עליו בטיבול ראשון בורא פרי האדמה ועל אכילת מרור^ז, ובטיבול השני יטבל אותו בחרוסת ויאכל אותו בלא ברכה.

עין משפט ב.

או"ח סימן תעה פעיף א

א. יטול ידיו ויברך על נט"י^ח, ויקח המצות כסדר שהניחם הפרוסה בין שתי השלימות ויחזיקם^ט בידו ויברך המוציא^י וגם ברכת על אכילת מצה, ואח"כ יבצע מהשלמה העליונה ומהפרוסה משתייהן ביחד

ז. וא"צ לאכול ממנו כזית, ואם אכל כזית כתב הט"ז בס"ק ח' דלא יברך ברכה אחרונה, ואם עבר ובירך לא יחזור שוב לברך בורא פרי האדמה. כה"ח אות מ"ח.

ח. אע"פ שנטל ידיו לפני כן כיון שהסיח דעתו חוזר ונוטל בברכה, ואפי' אם בשעת אמירת ההגדה וההלל לא הסיח דעתו משמירת ידיו אעפ"כ צריך לחזור וליטול בלי ברכה, אם לא שהיה בדעתו בשעת נטילה הראשונה גם לאכילת המצה, ומ"מ אין נכון הדבר שלא יסיח דעתו מהם. כה"ח אות ג'.
ט. לפי שיש מחלוקת הפוסקים דיי"א לברך על השלמה המוציא ועל הפרוסה על אכילת מצה, ויש פוסקים להיפך ע"כ אוחו אותם בידו שניהם כדי לצאת ידי חובת כל הדיעות, ודעת האר"י ז"ל כדעת הפוסקים לברך על השלמה המוציא ועל הפרוסה על אכילת מצה וזה ע"פ הסוד. כה"ח אות ה'.

י. ויחזיקם בידו, היינו שלושתם כדי שיהיה לו לחם משנה ביד, והפרוסה מצד לחם עוני. מ"א ס"ק ב'. ויברך שתי הברכות לפני שישבור אותם. מ"ב אות ב'.

י. דברכת המוציא היא תדיר, ותדיר קודם, כ"כ הפר"ח. ויכוון בעת האכילה שמקיים מצוות עשה דאורייתא של "בערב תאכלו מצות".

י. וכשמברך על אכילת מצה יהיה במחשבתו גם אכילת האפיקומן שיאכל בסוף, כ"כ השל"ה. וה"ה שיש לכוון בברכה על הכורך. וכן בברכת אכילת מרור יכוון על הכורך.

ויטבילם במלח כ ויאכלם בהסיבה ביחד ל כזית מכל אחד מ.
ואם אינו יכול לאכול כשני זיתים ביחד יאכל המוציא תחלה י ואח"כ
הכזית של אכילת מצה.

הגה: ואין המנהג לטבול במלח בלילה הראשונה דפת נקי א"צ מלח.

א. ב. יקח אח"כ כזית מרור וישקענו כולו ע בחרוסת ולא ישהה אותו
בתוכו שלא לבטל טעם מרירותו. ומטעם זה צריך לנער החרוסת מעליו.

כ. כ"כ בס"י קס"ז, ובכף החיים שם באות ל"ז ע"פ דברי האר"י ז"ל כדי למתק הגבורות.
כה"ח אות י"ב.

ו ויצאת ידי המחמירים שלא לטבול במלח כמו שכותב הרמ"א אח"כ מטעם שיהיה
נחשב ללחם עני או לאכול המצה בלי שום תערובת כלל, יטביל במלח למתק הגבורות
ואח"כ ינער המלח ויאכל ויצא ידי שניהם. כה"ח אות י"ג-י"ד.

ל. ו כדי שלא יהיה הפסק כלל, ואם א"א לו לאכול ביחד אכלן זה אחר זה ולא הוי
הפסק בדיעבד כיון ששניהם הוי מענין אכילה. מ"ב אות ח' ואות יו"ד. ועיין באו"ח
סימן קסז סט"ו ובמנחת אשר שם ס"ק ל"ז ובמשנ"ב שם ס"ק פג, ועיין בסימן תפ"ב
ובהגה שם מפורש שלא צריך לאכול מהשלם.

מ. ו משמע דגם פרוסת המוציא צריך כזית, וכ"כ המ"א בס"ק ד'. והגם שברכת
המוציא בעלמא לא צריכה כזית, כיון דאיכא פלוגתא אם ברכת אכילת מצה על
השלמה או על הפרוסה ואכילת מצה צריך כזית ע"כ כדי לצאת כל הדיעות יקח כזית מכל
אחד, וכ"כ הפר"ח לדעת השו"ע והכי נהוג. כה"ח אות י"ז.

ו וכתב המ"א דלכתחילה יש לבלוע כזית מרוסק בבת אחת, ובדיעבד אפי' אם אוכל
מעט מעט ובלבד שלא ישהה באכילתו יותר מאכילת פרס. כה"ח אות ח"י.

ז. ו כל זה לכתחילה, אבל בדיעבד אפי' לא אכל אלא כזית אחד בלבד בין מהשלמה
בין מהפרוסה בתוך כדי אכילת פרס יצא, ואפי' השיח באמצע האכילת כזית א"צ לחזור
על הברכות כיון שלא השיח בין הברכה לאכילה. כה"ח אות י"ט.

ס. ואפי' אכל קלח אחד שלם אין זה בריה לצאת בה בפחות מכזית, כיון שאין יוצאין
בשרשים א"כ הבריה חסרה. כה"ח אות כ'.

ויש לשער שיעור כזית בלי האויר שבין הירק ע"כ יש למעך האויר.

ז וסוד המרור גימטריה מו"ת שהם הדינים הקשים, וצריך ללעוס אותם ולמתקם בשינים
למתק המרירות שבהם, וע"כ בלע מרור לא יצא עד שילעסנו וימתקם לגבורות, וע"כ
בלעיסת המרור יכוון למתק הדינים והגבורות. כה"ח אות כ"ב.

ע. ואנו לא נוהגים לשוקעו כולו ע"פ שיטת הרי"ף והרמב"ם. כה"ח אות כ"ג.

ויברך על אכילת מרור^פ, ואוכלו בלא הסיבה^צ.

א. ג. נוטל אח"כ מצה שלישית ובוצע ממנה וכורכה עם המרור^ק וטובלה בחרוסת^ר.

הגה: וי"א שאין לטובלו וכן ראיתי נוהגין.

א. ד. לפני אכילת הכורך אומר "זכר למקדש כהלל הזקן שהיה כורך ואוכלן בבת אחת לקיים מה שנאמר על מצות ומרורים יאכלוהו", ואוכלן ביחד בהסיבה^ש.

א. ה. כשיברך על אכילת מצה לא יסיח בדבר שאינו מענין הסעודה עד שיאכל כריכה זו^ת, כדי שתעלה ברכת אכילת מצה על מצות הכורך, וכן ברכת על אכילת מרור גם לכריכה זו עם המרור.

פ. וְאַחֲרֵי טִיבוּלוֹ כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַפֶּסֶק. מי ששכח ואכל כורך לפני אכילת מרור יצא, ולא יברך על אכילת מרור, מ"מ יאכל כזית מרור לבד לצאת כל הדעות. כה"ח אות כ"ו.

צ. וְהַיְחָלּוּ זְכָר לְעִבְדוֹת, ואם רצה לאוכלו בהסיבה רשאי, ב"י, וכ"כ הברכי יוסף, אבל המ"א בס"ק ו' כתב דאם אכלו בהסיבה יצא משמע דיעבד.

ק. כאן ג"כ צריך כזית מצה וכזית מרור. כה"ח אות ל'.

ר. וְכֵן אֵין צָרִיךְ לְנַעֲרָה מִן הַחֲרוּסֶת כִּמּוֹ בַּמֶּרּוֹר שֶׁמִּטְבְּלוֹ בַּחֲרוּסֶת שֶׁשֶׁם צָרִיךְ שֶׁלֹּא יִתְבַּטֵּל טַעַם הַמֶּרּוֹר. כה"ח אות ל"ב.

ש. וְהַרְוִיקָה כְּתֵב דְּאֶכְלָם בְּלֹא הַסִּיבָה, וכתב הפר"ח דאם אכלן בלא הסיבה יצא. כה"ח אות ל"ו.

ת. וי"א עד שיאכל האפיקומן, דברכת המצה גם על האפיקומן באה, מ"מ אם שח אינו חוזר ומברך דזה רק חומרא. כה"ח אות ל"ח-ל"ט.

עין משפט ג.

אור"ח סימן תעג סעיף ו

ו. נוטל ידיו לצורך טיבול הכרפס ^א ואינו מברך ^ב על נטילת ידים, ויקח כרפס פחות מכזית ^ג ומטבלו בחומץ או במי מלח ומברך עליו בורא פרי האדמה ^ד ומכוון לפטור בברכה זו גם המרור ^ה, ואוכלו ^ו ואינו

א. דכל שטיבולו במשקה צריך נטילה כמ"ש בסי' קנ"ח סעיף ד'. וכתב הט"ז בס"ק ז' דמכאן תוכחה מגולה לאותם שלא נזהרין בכל השנה כולה דמה נשתנה הלילה הזה ומדוע לא ישוו מידותיהם, ועיין בכה"ח אות ק"ד, ועושים הטיבול כדי שהתינוקות ישאלו מה נשתנה.

ב. דיש מחלוקת בזה אם לברך וע"כ פסק בשו"ע שלא לברך, מ"מ צריך לזהר בה בכל דיני נטילת ידים לפת. כה"ח אות ק"ו.

ו. ואם שכח ובירך על נטילת ידים אם לא יעשה היסח הדעת עלתה לו לסעודה וההגדה אינה הפסק, מ"מ סיים בכף החיים באות ק"ז דיטול שנית בברכה וא"צ לשמור עצמו שלא יסיח דעתו וכתב כמה טעמים לזה.

ו. וכוונת רחיצה זו לכרפס יכוון בשם י"ה וזהו רחיצה רחץ י"ה, ר"ל תכפיל יו"ד בה"י דהיינו יו"ד מלא שהוא עשרים כפול בה"י שזה חמש עשרה הם שלוש מאות וזה רח"ץ עם ב' אותיות דשם י"ה ביחד שלוש מאות, ויהיה בגימטריה רח"ץ עם ב' אותיות י"ה והוא משורש י"ה דמילוי ע"ב, ורחיצה השניה לסעודה גם היא בסוד י"ה על דרך הנזכר אלא שם יש לכוון ל"ה היוצא משם ס"ג, כ"כ בשער הכוונות דף פ"ז ע"ב.

ג. כיון שאין מזכירין עליהם אכילה א"צ כזית, ואין הטיבול אלא להתמיה התינוקות שישאלו מה נשתנה, ועוד כיון שיש מחלוקת אם לברך בורא נפשות אי לאו ע"כ יאכל פחות מכזית כדי שלא יתחייב ברכה אחרונה מספק דיש מחייבים בכה"ג. ואם אירע ואכל כזית מהכרפס לדינא לא יברך בורא נפשות. כה"ח אות ק"ט, ואות קט"ז דכך היא דעת השו"ע.

ד. משמע דהטיבול יהיה לפני הברכה שלא יהיה הפסק הטיבול בין הברכה לאכילה, וכ"כ בסי' תע"ה לגבי מרור בכורך, וכן עיקר. כה"ח אות קי"א.

ה. ואם שכח ולא כוון לפטור המרור ג"כ לא יברך על המרור "אדמה" משום סב"ל. כה"ח אות קי"ג.

ו. בלא הסיבה אך יש נוהגין לאכלו בהסיבה וכל אחד ומנהגו, אך העיקר דאין מסיבים. כה"ח אות קי"ד.

ו. ואם הכרפס הזה גדל בעציץ שאינו נקוב יברך עליו שהכל ולא בורא פרי האדמה. כה"ח אות קט"ו. ועיין בסי' של"ו סעיף ח'.

מברך אחריו בורא נפשות^ז.

ז. יקח המצה האמצעית^ח ויחלקנה לשנים^ט, ויתן חציה לאחד מהמסובין לשומרה^י לאפיקומן, ונותנים אותה תחת המפה^כ, וחציה

ז. גם כשאירע שאכל ממנו כזית אינו מברך, מ"א ס"ק י"ח הגם שיש חולקים ספק ברכות להקל אפי' נגד מר"ן, ואם רוצה להרהר הברכה האחרונה בלבו מותר ואין בזה חשש ברכה לבטלה. כה"ח אות קט"ז.

ח. כמ"ש הרא"ש והראב"י, ודלא כהסמ"ג שכתב יקח העליונה משום דאין מעבירין על המצות, והטעם כיון דאין מצוה לעשות המצה ללחם עוני אלא המצוה לבצוע וע"כ שומר הראשונה למצות ביצוע המוציא.

ו. ובשער הכוונות דף פ"ג ע"ב כתב וז"ל כי המצה הראשונה היא הוי' דע"ב מוח חכמה, והשניה היא בהוי' דס"ג מוח בינה, ולסיבה זו הראשונה אינה נפרסת לשנים כי היא נגד חכמה הנקראת אות יו"ד והיא אות אחת שלמה, אבל המצה השניה שהיא כנגד בינה שהיא אות ה' המתחלקת לשנים בציור ב' אותיות דלת, וא"ו, והם סוד זו"ן החלק הקטן כנגד ד' שהוא ג"כ מספרו קטן מ-וא"ו והיא כנגד המלכות ומשאירים אותה ומחברים אותה עם החכמה ומברכין עליהם המוציא ועל אכילת מצה, והחלק השני הגדול שהוא כנגד וא"ו משאירים לאפיקומן. ועוד עיין בכה"ח אות קי"ז, ובאות קי"ח עוד כוונה אחרת בג' המצות, ושם כתב דאין כוונת האר"י ז"ל לצייר בפועל במצות אותיות אלא יש לחשוב במחשבה האותיות ע"פ סודן של דברים ע"ש, דאין למעלה אות או נקודה אלא הכל מורה על אורות עליונים.

ט. מה שמחלקים אותה לשנים לפני קריאת ההגדה כדי שיאמר עליה "הא לחמא עניא" דמה דרכו של עני בפרוסה, כ"כ הכלבו. ועוד כדי שבשעת ברכת המוציא ימצאנה פרוסה, אבל הרמב"ם כתב שפורסים אותה בשעה שמברך המוציא לחם מן הארץ ולא נהגו כמותו. כה"ח אות קי"ט.

י. וכשיבצענה יבצע אותה ביד ולא בסכין, וכדרך שהעני עושה, ועוד משום דלא תניף עליה ברזל כיון שמברכין עליה על אכילת מצה. כה"ח אות ק"כ.

י. כתב הב"ח הטעם שנותנה לאחר לשומרה שמא יאכל הכל בתוך הסעודה ולא ישאר לאפיקומן, ואת החלק הגדול יניח לאפיקומן שהוא כנגד הוא"ו. שם אות קכ"ב.

כ. זכר "למשארותם צרורות בשמלותם", ויש נוהגים לשים האפיקומן צרור במפה על כתפיהם זכר ליציאת מצרים, ויש עושים זה על גב התינוק והולך ליד הדלת ובא ושואלים אותו מהיכן בא וכו'... וכל אחד ומנהגו.

השני ישים בין שתי השלימות, ויגביה הקערה ^ל שיש בה המצות ויאמר
הא לחמא עניא וכו' עד מה נשתנה ^מ.

הגה: ויאמר בלשון שמבינים הנשים ^נ והקטנים, או יפרש להם הדברים.

ח. אח"כ יצוה להסירם מעל השולחן מלידו ולהניחם בסוף השולחן ^ס
כאילו כבר אכלו, כדי שיראו התינוקות וישאלו מה נשתנה.

ל. כל הקערה בשלימותה ויש נוהגים שהאשה מגביה הקערה והבעל מגביה פרוסת
המצה ואומר "הא לחמא עניא", וע"פ סודן של דברים יאמר הא בצירי.

ו. וטעם שלא תיקנו לברך על ההגדה לפי שאינה אלא סיפור דברים, וי"א לפי שזו מצוה
שאין לה קיצבה, ויש אומרים כיון שיצא בקידוש באומרו זכר ליציאת מצרים. כה"ח אות
ק"ל.

ז. מה שתיקנו לומר "הא לחמא עניא" בלשון ארמית שבזמננו היו מבינים כולם ארמית,
ועוד כדי שלא יבינו מלאכי השרת שאנו מתפארים מכל זה ויזכירו עונותינו שאין אנו
ראויין להגאל דמלאכי השרת אינם מבינים ארמית כמו שאמרו בקדיש.

ח. ואם תאמר מה הוא שאומרים "די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים" הרי רק אחרי שיצאו
ממצרים ולא הספיקו לאפות אז אכלוהו מצות, וי"ל דגם כשהיו במצרים האכילו אותם
מצה שזה קשה לעיכול ובמעט היו שבעים. כה"ח אות קל"ב.

ט. ויש לפתוח הדלת כשאומרים כל דכפין ייתי ויכול.

מ. ולא ידבר שום שיחת חולין משהתחיל הקידוש עד גמר ההלל כי הכל יחוד גמור,
ואין להפסיק בנתיים וראוי שלא ידבר בלילה הזה שום שיחה משיחת חולין ויזהיר
בני ביתו על זה. כה"ח אות קל"ג.

נ. משמע דבשמיעה מספיק ולא צריך שהם גם יספרו, אבל בהרהור אינו יוצא ידי חובה.
כה"ח אות קל"ט. וגם אם האשה צריכה לבשל צריכה לבוא לשמוע מידי פעם כגון
ברבן גמליאל אומר כל מי שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, וכן בעשר
המכות שהביא הקב"ה במצרים על המצרים.

ס. סומא פטור מההגדה כמו שפטור מכל מצוות התורה, ומ"מ חייב בכל מדרבנן, כ"כ
בריי"ו, אבל מר"ן בב"י תמה עליו וכתב דלא פטרו מכל המצות רק רבי יהודה בפי' החובל
בדף פ"ז, ואין הלכה כמותו, וכן הסכים הפר"ח דסומא חייב מן התורה ופוסט אחרים.
כה"ח אות קל"ז.

ט. אין אדם יוצא זכירת יציאת מצרים בהרהור. כ"כ בשאגת אריה סי' י"ג. אבל בתשובת
"בשמים ראש" כתב דרק בליל פסח דכתיב והגדת צ"ל בפה אבל בכל הימים יוצא י"ח
בלב. כה"ח אות קל"ט.

ס. ועכשיו לא נהגו להסירם משם. כה"ח אות ק"מ.

או"ח סימן קנח פעיף ד

ד. אם אוכל דבר שטיבולו באחד משבעת המשקין ^ע שסימנם י"ד שח"ט ד"ם, שהם יין, דבש ^פ, שמן זית, חלב, טל, דם, מים, ולא נתנגב, ואפי' אין ידיו נוגעות במקום המשקה צריך נטילה ^צ בלא ברכה.

^ע. פסחים קט"ו ע"א, והטעם משום שהידיים שניות וכל הפוסל בתרומה מטמא משקין להיות תחלה, ב"י, וט"ז ס"ק ד'.

הגם שיש סוברים שיכרך על נטילה זו מספק פסק שלא לברך משום סב"ל.

והרדב"ז כתב דדוקא דבר שדרכו לטבולו במשקה צריך נטילה אבל באין דרכו א"צ נטילה, אך מהירושלמי מפורש גם באין דרכו צריך נטילה, כה"ח אות י"ד.

והפושט ידו לתוך הדבש או השמן ומוצץ אותו לדעת הרדב"ז א"צ נטילה וכן הסכימו האחרונים, ע"כ אין למחות ביד המקילין, כה"ח אות ט"ו.

גם פרי שרחצו אותו כדי להעביר הליכלוך ממנו חשיב טבולו במשקה, מברכי יוסף והיינו ביש עליו טופח ע"מ להטפח, כה"ח אות ט"ז.

אם אחר שבירך ברכת המזון הביאו לפניו דבר שטיבולו במשקה א"צ ליטול ידיו כיון שלא הסיח דעתו מידי, ויש חולקים דאפי' נטל ידיו למים אחרונים ולא בירך עדיין ברהמ"ז גם כן צריך נטילה לאכילת טיבולו במשקה, ועיין בכה"ח אות י"ט.

בדבר שטיבולו במשקה אפי' פחות מכזית צריך נטילה, כן משמע מדברי מרן בסימן תע"ג. וזה חמור מפת דבפחות מכזית כתב בשו"ע ד"א דא"צ נטילה והגם שדעת הרשב"ץ להקל יש להחמיר כדעת מר"ן, שם אות כ'.

הטובל צלי במלח אפי' אחר שנמחה המלח א"צ נטילה כן משמע מדברי מרן בסי' תע"ג. דמלח לאו מים הוא אלא כמי פירות, אך במלח העשוי ממים אם נמחה יש להחמיר, כה"ח אות כ"א.

האוכל פת למתק השתיה א"צ נטילה ולא צריך ברכת המוציא כיון שהיא טפילה, ויש מחמירים להצריך נטילה בלא ברכה, אבל בפחות מכזית פת בכה"ג יש להקל אם בא למתק השתיה, כה"ח אות כ"ב.

^פ. היינו דבש דבורים אבל דבש קנים או תמרים א"צ נטילה, כ"כ ברדב"ז בח"א סי' פ"ג, וצ"ע אם הזב מדבש תמרים מברכים עליו שהכל כמו שפסק מרן בסימן ר"ב סעיף ח' מדוע אין צריך נטילה, ועיין בכה"ח אות כ"ט שכתב דסוכר שבישלו במים ועשה ממנו דבש יש לו תורת משקה ע"ש. ודם היינו שאוכלו משום רפואה, דאל"ה לא משכח"ל לאכול דם. כה"ח אות ל"ב.

^צ. ואפי' אוכל אותו ע"י כף, אך דבר המבושל האוכלים אותו ע"י כף א"צ נטילה, ועיין בכה"ח אות כ"ג.

וכל אדם צריך לזהר בענין דבר שטיבולו במשקה, וכל אשר נשמתו זכה ביותר תאוה

הגה: אפי' אינו מטביל אלא ראש הירק **ק** או הפרי צריך נטילה בלא ברכה.

נפשו לעשות חומרות וחסידות ביותר, וכל אשר אין נשמתו מתוקנת כ"כ תאוה נפשו לילך אחר הקולות וסימן לדבר בתר עניא אזלא עניותא ובוה יוכל האדם להבחין עצמו, כה"ח אות כ"ה.

טל או מים שקרשו בעודם קרושים אין עליהם תורת משקין אבל נימוחו יש עליהם תורת משקה, אבל דברים אחרים שקרשו ונימוחו אין עליהם כבר תורת משקה ויש חולקים גם בזה, ועיין בכה"ח אות כ"ז.

פירות המרוקחות בדבש וכיוצא בהם א"צ נט"י כיון שהמשקה נתבטל באוכל אין שם משקה עליהם אלא שם אוכל עליהם, מ"א ס"ק ז', אבל דעת הט"ז בס"ק ז' דצריך נטילה, ואם אוכל אותם ע"י כף אע"ג דיש בהם טופח ע"מ להטפוח א"צ נטילה, כה"ח אות כ"ח. השלג אינו אוכל ולא משקה, אבל חשב עליו למשקה מטמא טומאת משקין, רמב"ם פ' טומאת אוכלין פ' א' הלכה כ"ב.

חלב חמוץ הנקרא יוגורט צריך נטילת ידים, כה"ח אות ל"ד. ועל ידי כף יש להקל כיון שיש חולקים.

דבר מטוגן בחמאה ונימוחה החמאה קודם שהניחו אותה על האוכל צריך נט"י כיון דחמאה היא בכלל חלב והוא אחד מז' משקין, ט"ז ס"ק ט'.

זתים הכבושים אפי' כבושים רק במלח בלבד בלי שום מים, האוכלן צריך נטילה דהמהל היוצא מהם כשמן גמור, כה"ח אות ל"ו.

מי כבושים הוי משקה וצריך נט"י, כה"ח אות ל"ח.

המטביל עוגות בתוך קפה או בתה צריך לזה נט"י, ואם אוכל הדבר הטבול בתוך הקפה ע"י כף יש להקל, וה"ה אם מטביל רק ראש העוגה ונזהר שלא לטבול כולה, אפי' ביד מותר וא"צ נט"י, כה"ח אות ל"ט.

אם נתערבו אחד מז' משקין אלו במשקה אחר שאינם מטמאים הולכים אחר הרוב ומ"מ אם נתערב מיעוט משקה עם תבשיל אף שהוא רוב אין המשקה מתבטל אף שהוא מיעוט כיון שהוא ניכר. כה"ח אות מ"א.

מצה שנילושה במים בלבד ונשארה אחר הפסח דינה כלחם גמור וצריכה נט"י והמוציא וברכת המזון, כיון שכבר חל עליו חיוב מחמת ימי הפסח לא פקע גם אחר הפסח חיוב זה ומ"מ הירא יקבע עליה סעודה, וכך העלה בכה"ח אות מ"ג.

ק. דחיישינן שמא יטביל אותו כולו, ט"ז ס"ק ז'. וה"ה אם אוכל בכף צריך נטילה, וכן אם מאכילים אותו אחרים דבר שטיבולו במשקה צריך נטילה האוכלו כמ"ש בסי' קס"ג סעיף ב'. אם לא שאותו דבר שמאכילין אותו זה דבר מבושל דא"צ נטילה כיון שמה שמאכילים אותו אחרים נחשב כע"י כף דא"צ נטילה בזה משום דתרי חומרות לא עבדינן, כה"ח אות מ"ח.

דף קטו:

עין משפט א.ב.ג. או"ח סימן תעה פעיף א
עין לעיל דף קטו. עין משפט אות ב.

עין משפט ד. או"ח סימן תעה פעיף ג

ג. ז. בלע מצה יצא ר אבל בלע מרור לא יצא דטעם מרור בעינן.
בלע מצה ומרור כאחד ידי מצה יצא, ידי מרור לא יצא, ואם כרכם
בסיב ש ובלעם, אף ידי מצה לא יצא שאין דרך אכילה בכך.

עין משפט ה. או"ח סימן תעג פעיף ד
עין לעיל דף קיד. עין משפט אות ג.

עין משפט ו. או"ח סימן תעג פעיף ו
עין לעיל דף קטו. עין משפט אות ג.

עין משפט ז.ז. או"ח סימן תעג פעיף ז

ז. ט. מוזגין לו מיד ת כוס שני כדי שישאלו התינוקות מדוע שותים כוס
שני לפני הסעודה. ואם אין חכמה בבן אביו מלמדו, ואם אין לו בן
אשתו שואלת אותו, ואם לאו שואל את עצמו.

ז. י. אפי' תלמידי חכמים שואלים זה לזה מה נשתנה.

ז. יא. כשמתחיל עבדים היינו לפרעה וכו' מחזיר הקערה לפניו וקורא כל

ר. בנגמ' פסחים קט"ו, אבל הלועס מצה ומרור כאחד לא יצא דמרור בזה"ז מדרכנן,
ומצה מן התורה, והמרור מבטל למצה. מ"א ס"ק י"ג.

ש. היינו סיב הגדל סביב הדקל, רש"י ורשב"ם, בגמ'.

ת. ולא ימתין עד לפיכך שאז צריך לאחוז הכוס בידו.

ההגדה א, וכשיגיע למצה זו צריך להגביה ולהראות למסובין ב כדי לחבב המצוה עליהם. וכן כשיגיע למרור זה יגביה המרור ג.

הגה: ויש להגביה הפרוסה שהיא כלחם עוני.

יב. כשיגיע ל"לפיכך אנחנו חייבים" מגביה כל אחד כוסו בידו עד שחותם "גאל ישראל" ד.

א. באימה וביראה וא"צ בהסיבה. של"ה. כה"ח אות קנ"א. וכל האורות שנתגלו בליל פסח ביציאת מצרים הם מתגלים בכל שנה ושנה וע"כ מרגיש האדם בעצמו בליל פסח שיש לו הארה ושמחה יותר משאר לילי יו"ט ושבת. כה"ח אות קנ"ב. בנוסח ברוך שומר הבטחתו לישראל נפל טעות דפוס בכמה הגדות וצ"ל שנאמר "ויאמר לאברהם" ידוע תדע ולא ויאמר "לאברהם" עם ה"א כי אז נקרא "אברהם". ועוד צ"ל שהקב"ה "חשב" את הקץ ולא "מחשב" את הקץ עם מ"ם. כה"ח אות קנ"ג.

כשיאמר והיא שעמדה לאבותינו יאחזו הכוס בידו ויכסה המצה עד מצילנו מידם. מהשל"ה.

ב. ויש שמנשקין אותה כדי לחבב המצוה בעיניהם. כה"ח אות קנ"ז.

ג. אבל כשיגיע לפסח זה לא יגביה התבשיל שנראה כאילו הקדישו אלא יסתכל בו, ומה שמקדים רבן גמליאל פסח למרור אע"פ שהמרור הוא רמז לשיעבוד שהיה קודם ואח"כ קרבן פסח יש ליישב. כה"ח אות קנ"ח.

ווסומא כשמגיע למצה ולמרור לא יאמר "זה" אלא יאמר מצה שאנו אוכלים וכן מרור שאנו אוכלים. כה"ח אות קנ"ט.

ד. ומגביהין הכוס כדי לומר שירה על היין. טור. ולא ידבר עד שיגמור ברכת גאל ישראל. ובענין ברכת ההלל ישנה מחלוקת הראשונים אם לברך לפני הסעודה הגם שחולקים אותו לשנים חלק לפני הסעודה וחלק אחר הסעודה ובספק ברכות אין לברך, וכ"כ הב"י שמנהג כל העולם שלא לברך על ההלל על שולחנו, וכ"כ הב"ח, אבל בסוף ההלל המנהג לחתום בא"י מלך מהולל בתשבחות והטעם יתבאר בסי' ת"פ ע"פ התוס' בברכות י"ד ע"א לפי שהיא הודאה בעלמא תיקנו בה חתימה בלא פתיחה כמו באלוקי נשמה. וכן בתוס' פסחים קי"ד ע"ב.

ומה שמחלקין ההלל חלק לפני הסעודה וחלק אח"כ כיון שישנו חלק מההלל שמדבר בענין יציאת מצרים אומרים אותו חלק עם ההגדה על כוס שני שכולו ענין יציאת מצרים, אבל חלק שני מדבר בגאולה העתידה סומכין אותו ל-"שפוך חמתך אל הגויים". ומה שקורין הלל זה מיושב עיין בסי' תכ"ב, בכה"ח אות ג"נ.

ובנוסח הברכה של גאל ישראל צ"ל ונאכל שם מן "הזבחים ומן הפסחים" שצריך להקדים הזבחים שזה חגיגה לפסחים הנאכל על השבע.

הגה: ויהיו המצות מגולים ^ה בשעת ההגדה עד שמגיע ללפיכך שאוחז הכוס בידו, ואז יכסה המצה.

הגה: נוהגים לשפוך קצת מן הכוס בעשר מכות ^י וכן בדצ"ך עד"ש באח"ב ^ז, וכן בדם, ואש, ותימרות עשן.

ה. כדי שיענה עליה כל דברי ההגדה, שעונים עליה דברים הרבה, אבל כשאוחז הכוס בידו ועדיין לא בירך על המצה צריך לכסותה מפני בושטה.

ו. ומוסיפים אח"כ על מה שנשאר בכוס, ויש שופכים הנשאר בכוס וממלאים אחר, ויש שמכניסים כוס מיוחד לעשר מכות שאותו ישפוך כדי שאותו כוס שאמר עליו מה נשתנה יאמר עליו כל ספור יציאת מצרים ואח"כ שותהו לכוס שני, וכל מנהג יש לו על מה לסמוך. כה"ח אות קס"ה

ז. מה שחילקו אותם כך לפי שמכות דצ"ך הם מכות הארץ ועד"ש מכות מקריות, ובאח"ב הם מכות האויר, וצירף עמהם מכת בכורות שאין לה בת זוג, או דצ"ך נעשה ע"י אהרן, עד"ש ע"י משה, באח"ב ע"י הקב"ה, ובירושלמי אמרו שכך היו כתובים במטה וזהו אשר תעשה בו את האותות. כה"ח אות קס"ו.

ח. וביחד הם ט"ז פעמים שפיכות כנגד חרבו של הקב"ה שהוא בעל ט"ז פיפיות ובזכות המילה שיש בה י"ג בריתות וכן מילה, פריעה ומציצה שזה ביחד ט"ז הקב"ה עושה נקמה בשונאיהם של ישראל מדה כנגד מדה. כה"ח אות קס"ז.

ויכוון בעודו שופך שהקב"ה יצילהו מכל המכות האלו. שם אות קס"ח. ומה שעושים דם פעמים צ"ל דיש ב' סוגי דם, דם המופת שלקחו מן הים והפך לדם ביבשת וזהו מופת, ודם עצם המכה שכל המים נהפכו לדם, ומכאן ראייה שגם המופת בעצם זו מכה לעורר לשוב בתשובה בטרם המכה עצמה.